

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 frt — kr.
félévre . . . . 3 „ — „
negyedévre . . 1 „ 50 „
Egy szám ára: 12 kr. o. e.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6. sz.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közöive 7 kr..
többször közöive 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: A szentírás az ev. egyházban. (Szeberényi Lajos Zs.) — Az ó-szövetségi próféták és a pentateuchi törvényhozás. (Bancsó Antal). — Római visszaélések. (Vitalis Gyula.) — Belföld. — Vegyesek. — Pályázat. — Hirdetés.

👉 Felhívás az előfizetésre. 👈

Az ev. egyház és iskola előfizetési ára a régi: egész évre 6 frt., félévre 3 frt., negyed évre 1 frt 50 kr.

Előfizetések és megrendelések a szerkesztő-kiadóhoz (Pozsony, Konventutcza 6. sz.) mielőbb beküldendők, mert a lapot csak előfizetőinknek, illetőleg megrendelőinknek küldjük.

Hátrálékosok sziveskedjenek hátrálékaikat letörleszteni.

Szerkesztő-kiadó.

A szentírás az evang. egyházban.

A szentírásról szóló tannál lényeges különbséget képez a katholicizmus és protestantizmus között az, hogy míg a kath. fölébe teszi a hagyományt a szentírásnak, addig a prot. a szentírást teszi a hagyomány fölé. A szentírást a kath. szerint csak a hagyomány szerint szabad magyarázni, ami absurdum; mert ezen szabály alapján egy hagyományszerű rossz magyarázat a hibás felfogást megörökíti. A prot. álláspontján a szentírást a szentírásból kell megmagyarázni, vagyis oda kell törekednünk, hogy az egyes szentírók gondolatait, elveit meg ne hamisítsuk, hanem azok eredeti értelmét keressük.

A szentírás hitünk zsinórmértéke, amennyiben a ker. köztudat a szentírásban van a legeredetibb módon és formában kifejezve. Minden keresztyén elv és tan csak ezen zsinórmérték által vizsgálva, hitelesíthető egyedül. Ha tehát a katholicizmus oly dogmákat alkot, melyek a szentírás elveivel homlokegyenest ellenkeznek, a minő a Mária-tan és a pápa csalahatatlanságának tana: a keresztyén egyház alapjával jó ellentétbe.

Azonban a szentírásról szóló tan prot. részről is sokszor túl lesz hajtva. A szentírásban, nevezetesen annak reánk nézve lényegesebb részében az új-szövetségben van sok oly dolog, amely helyi, egyéni, időszertű jelleggel bír. Így az első keresztyén egyház

társadalmi helyzetéből folyó nézetek, úgy amint azok az újszövetségben vannak kifejezve, nem lehetnek örök időkre mérvadók. A vagyonszövetség, istentiszteleti rend, egyházfegyelem, úgy amint az az újtestamentomban kifejezést nyer, reánk nézve nemcsak hogy nem szabályozó, de határozottan túlélt álláspont. — A ker. egyház a keresztyénség kezdetén más körülmények között létezett, mint ma, és ma sok oly körülménnyel kell számolnia, mely az első időben nem létezett. Ha a prot. azon helyi, időszertű dolgokat még a mai időre is feltétlenül alkalmazandóknak véli, visszaszáll a szekta álláspontjára, mely nem tesz különbséget az időszertű és örökkévaló között, mely történelmet nem ösmer, hanem a szentírás betűjével kéjeleg és attól föltétlen függésbe helyezi magát. Luther és vele a reformáció elősmerte a helyes egyházi közszellem létét is irányadóknak. Erre nézve álljon itt bizonyítékul a conf. augustana zárszava: tantum ea recitata sunt, quae videbantur necessario dicenda esse, ut intelligi possit, in doctrina ac ceremoniis apud nos nihil esse receptum contra scripturam aut ecclesiam catholicam, quia manifestum est, nos diligentissime cavisse, ne qua nova et impia dogmata in ecclesias nostras serperent.

Kalvin és Zwingli e tekintetben ellentétben vannak Lutherrel; mert ők az első egyház sociális viszonyait és az azokból folyó tanokat is örök időkre mérvadóknak tekintik. Innen a zsoltárok éneklése a

presbyteriánus egyházszervezet, az oltár és orgona ki-
küszöbölése. A kalvinizmus e tekintetben a szekták
álláspontja felé hajlik és innen eredhet az is, hogy
tulajdonképen a kalvinizmus a szekták szülő anyja
(Anglia). A kalvinizmus ezen elv merev állítása foly-
tán csak önmagával jön ellentétbe; mert ha azon
papiros pápa a szentírás betűjétől teszi magát a tör-
ténelem tagadásával függővé, úgy nagy következet-
lenség, hogy a gyermekkeresztelést, mely direkte a
szentírásból be nem bizonyítható, mégis el-
fogadja és gyakorolja, vagy hogy a korinthusi levél-
ben említett és dicsért profetikusan beszédet nem
gyakorolja. (I. Kor. 14. 5.)

Luther nézete az volt, hogy a hagyományból
mindaz elfogadható, ami nem áll határozott ellentét-
ben Krisztus szellemével; ezért elfogadta a gyermek-
keresztelést, elfogadta az oltárral, feszület, kép,
gyertyával való templom-feldíszítést.

Másrészt ugyancsak Luther a szentírásban fog-
lalt és helyi viszonyokból eredő egyházfegyelmet el-
hagyta és sok más cselekményt, mint pl. a Jakab
levelében foglalt olajjal való fejkenést nem vélte meg-
tartandónak (Jakab 5, 14.). Így kérem értelmezni
azon szavaimat, hogy a szentírás a keresztyénség
alapja és nem képezi az egész keresztyénséget.

A szentírás magyarázatára a kath. szerint a
hagyományon kívül csakis a csalhatatlan pápa és az
általa összehívott zsinat van feljogosítva. Ez eltekintve
attól, hogy veszedelmes ily lényeges és szent művet
egy ember kezére, vagy egy pártfegyelem alatt álló
gyűlésre bízni, már azon egyszerű oknál fogva is
helytelen elv; mert a pápa nagyrészt egyházpolitikai
kérdések eldöntésével van elfoglalva és egy ember,
de sőt ezer is kevés arra, hogy a keresztyénség azon
kincsbányájában, lelkiismeretes munkával a drága
érczetek napfényre hozza.

A szentírást prot. álláspont szerint mindenki
magyarázhatja, aki arra hivatva van és tudományosan
előkészült. A szentírás magyarázatához szükséges
a tudományos készültség és az, hogy az illető magya-
rázó a keresztyén közösségben álló legyen. A szent-
írás első sorban a ker. gyülekezetnek és nem a világ-
nak szól és így azt csakis azon gyülekezet hívó tagja
értheti meg helyesen. Mohamed nem érthette a szent-
írást; mert nem volt soha egy ker. gyülekezetnek
tagja, innen azon sok téves felfogás a keresztyénség-
ről a korábban. Dr. Strauss a „Leben Jesu“ írója és
az ő consortesei nem érthetik a szentírást; mert a
ker. közszellemmel szakítottak. Az tehát, hogy az
illető szentírásmagyarázó a keresztyén közszellemben
álló legyen, alapföltétel; de e mellett szükséges min-
denekfelett a tudományos készültség is. Az utóbbi
kellék hiánya daczára csak ritka vallási zseniális em-
bereknél várható a szentírás helyes magyarázata.
Hogy a szentírás magyarázatához okvetlen szükséges
a tudományos készültség, azt Luther is elismeri köv.
szavaiban: Alle andere Künste und Handwerk haben
ihre Präceptores und Meister, von denen man sie
lernen muss, auch Ordnung und Gesetz, darnach man
sich richten und halten muss; allein die heilige Schrift

und Gottes Wort muss eines Jeglichen Hoffart, Dün-
kel, Muthwillen und Vermessenheit unterworfen sein
und sich meistern, drehen und deuteln lassen, wie es
ein Jeder verstehet und will nach seinem Kopf, daher
auch so viel Rotten, Secten und Aergerniss kommen.
Gott wehre ihnen. (Dr. M. Luther's Tischreden oder
Colloquia herausg. von Fr. Schmidt. Leipzig. Reden
28. l.) — Hogy a szentírás magyarázata, ámbár nincs
bizonyos hivatalhoz kötve kizárólag, mégis nem
mindenkinek való és nagyon nehéz dolog, azt Luther
közvetlenül halála előtt beösmerte, amidőn azt
mondta: „Die heilige Schrift meine niemand genug-
sam verschmecket zu haben, er habe denn hundert
Jahre lang mit Propheten, wie Elia und Elisa,
Johannes der Täufer, Christus und den Aposteln die
Gemeinden regieret. (J. Köstlin: „Martin Luther“
II. Bd. 632. l.)

Hogy a szentírás magyarázata a népet és azo-
kat, akik kellő képességgel nem bírnak, nem illeti
meg, azt az ó prot. dogmatikus Quenstädt is elismeri,
midőn azt mondja: Cum asserinus, posse ac debere
fideles quosvis pro donorum suorum modulo ad pri-
vatam sui suorumque informationem S. Literas mo-
deste et devote legere: nec hoc ipso imperitae
plebi animos addimus, ut publicam sibi Sc. inter-
pretationem arroget. (Hase: Hutterus redivivus.
XI. Aufl. 97. l.)

A szentírás magában véve senkit sem vezet a
Krisztushoz, csak is azt, aki a Krisztus által alapít-
ott gyülekezetben él és mozog. Ha oly embernek
adnánk azt kezébe, aki más keresztyénnel nem be-
szélhetne afelől, nem értené a szentírást sem általa
a Krisztushoz nem jönne, hanem Candaces sorsára
jutna, aki olvasta ugyan az írást, de nem értette azt.

A szentírás olvasására nézve a fentidézett Quen-
städt azt mondja: „Omnes christiani, legere valentes,
cujuscunque sint ordinis, conditionis sive aetatis, post
exertitia catechetica ad privatam S. scripturae in lingua
vernacula lectionem non solum admittendi, sed et invi-
tandi et instigandi sunt. Non dicimus laicos Sc. lectione
instructos de gravissimis quibusque quaestioni-
bus judicium ferre, sed praecipua ac fundamentalia
fidei capita et vitae regulas ex Sc. petere debere.“
Azaz Quenstädt is inkább csak az „éptülés“ céljából
ajánlja a szentírás olvasását a népnek. A szentírás
szerinte a nép által is olvasható, ha t. i. a „mo-
deste et devote“ határain belül marad és ezért
igen lényeges, hogy a „catechetica exertitia“ lelki-
ismeretes legyen, hogy a nép legalább azon külömb-
ség iránt legyen tisztában, mely az ó és új szövetség
között létezik és legalább is arra nézve nyerjen
útmutatást, hogy mely könyvek azok, amelyek ki-
válóan alkalmasak a „privata lectio“-ra azaz az éptü-
lésre. A lelkész tehát ne úgy állítsa a hívők elé a
szentírást, mint amelyet olvasva bizton eljutunk a
Krisztushoz, hanem mint olyat, melyet olvasva a
keresztyén a már meglevő hitben erősebbé lehet,
vagy is, Pál apostol szerint szólva, a szentírást a
tanúság és keresztyén remény erősítése céljából ol-
vassa a hívő. (Rom. 15, 4.)

Régi és kegyes protestans házakban a könyvek között az első helyet foglalta el a szentírás. A szentírás olvasása pedig abban állott, hogy a családtagya elővette vasárnap reggel a szentírást és elolvasta abból a vasárnapi szent leczkét, azután az egész család a templomba ment és ott hallotta a felolvasott igék magyarázatát. Ha a szentírás olvasása ezen határok között marad a népnél, akkor helyes. A biblia léte a családi könyvtartóban kifejezése azon tiszteletnek, melylyel minden hívő ezen könyvvel szemben tartozik. A hol azonban a népnél a bibliai kutatás és kéjelgés erőt vesz és hol az a legnehezebb helyek felett alkotja a furcsábbnál furcsább magyarázatokat, ott a bibliaolvasó áthágtá a „modeste et devote“ határát, és könnyen a hiu és haszontalan kérdések tömkelegébe téved, melytől pedig már Pál apostol óva intette a hívőket (I. Tim. 1, 7. 4, 5. Tit. 3, 9.). Az úgynevezett írástudók, bibliások, tisztelet a kivételnek (vannak ugyanis híveink között oly bibliaolvasók, akik a szerénységet és alázatosságot megtartva, gyöngyét képezik a gyülekezetnek; de ezek nagyon kevesen vannak) nem a legjobb keresztyének; mert az írástudás elbizakodottá és nagyzókká (hochmüthig) teszi őket. Ezekből toborzotta híveit és főapostolait a nazarenismus is.

Régi bibliáinkban ki voltak jelölve a vasárnapi szent leczkék is. Néptünk ezeket keresi, de hiába; mert az angol bibliatársulat, elfogult elveinél fogva, kihagyja azokat és ép úgy az épülésre alkalmas ó-testamentomi apokryphusokat is; mert az angol bibliatársulat azon hitben él, hogy a szentírás elvontan az egyháztól is képes keresztyén hitéletet ébreszteni. Legyen az ő hite szerint.

A szentírás olvasása a fentemlített határok között a népre nézve is áldásos lehet, bár a tekintetben egészen igazat adok Ritschlnek, hogy a hívők az ének és imakönyv és aszketikus könyvekből és általában a keresztyén hagyományból merítik vallásos ismereteiket és épülésüket, inkább mint a szentírásból. (Ritschl: Die christliche Lehre von der Rechtfertigung und Versöhnung. 2. Aufl. 2. Bd. 12. S.)

A szentírás rendeltetése első sorban az, hogy a gyülekezet épülését célzó szent beszéd alapját képezze és a keresztyén theologia forrását és zsinórmértékét. A szentírás részint közvetve, részint közvetlenül üdveszköz a sok között, nem szabad tehát azt egyoldalúan a többiek rovására előtérbe állítanunk.

Szeberényi Lajos Zs.

Az ó-szövetségi próféták és a pentateuchi törvényhozás.

Az ó-szövetségi kritikának legfontosabb része mindenesetre az, melynek tárgyát a Pentateuch eredetének kérdése képezi. — Attól az itélettől, melyet a kritikus e kérdésben, különösen a Pentateuchnek törvényeket tartalmazó részére vonatkozólag megalkot, függ az a kép, melyet a történetíró Izraelnek életéről van hivatva festeni.

S a mily fontos a Pent. eredetének kérdése, ép oly nehéz is annak a megoldása. A régi kor az ő naiv hitében egyszerűen túltette magát ezen — és általában mindazon — nehézségeken, melyek a bibliai könyvek eredetének kérdésével együtt járnak. — Az az itélet, hogy a Pent. Mózesnek munkája, a mily egyszerű, ép oly határozott s határozottságával elfedezte a Pent. szerkezetében rejlő nehézségeket mindazoknak szeméi előtt, kik ezen itéletet elfogadták. — Pedig ez az itélet, a zsidóságtól átvéve, hosszú századéveken át uralkodott, a hagyomány által megszentelve a keresztyén egyházban is; sőt épen itt, az inspiratói dogma által is körülzánczolva, lehetőleg még szilárdabbá lett. — Akadtak ugyan egyes tudós férfiak úgy a zsidók között, mint a ker. egyházban, kik ezt a régi nézetet nem osztották. — Ilyenek p. o. — nem említve a 2-dik századnak inkább dogmatikus érdek által vezérelt gnosztikusait — a zsidók között Aben-Esra, később Spinoza s a ker. egyházban Simon Richard és Clericus. — De e tudósok a Pent.-nek részint csak egyes szórványos helyeire, részint pedig mai alakjában való szerkesztésére nézve vonták kétségbe Mózes szerzőségét, — különben a tartalomnak, nevezetesen épen a törvényeknek mózesi eredete felett nem kételkedtek. S ezenkívül azután találkoztak számos — különösen prot. — tudósok, kik a régi nézetet egész terjedelmében nagy tudományos apparatusal védték (Carpzov, Michaelis, Eichhorn), úgy hogy e nézet a 18-ik század végén — tudományos alapokra fektetve — szilárdabban állott, mint valaha.

A mai kornak kritikai szelleme azonban, különösen mióta az inspiratói merev képzete által vont zánczokat áttörte és belátta azt is, hogy a bibliai könyvek kanonikus tekintélye nem áll és esik a hitelességgel, — nem oly naiv többé, hogy a bibliai könyvek eredetére vonatkozó nézeteket, csak azért, mert azok ezredéves hagyomány által vannak megszentelve, egyszerűen elfogadjon, vagy azoknak épen feltétlenül védelmére keljen. — Sőt ellenkezőleg, a mai kornak írástudói nagyon is kritikusok s annyira megvizsgálják mindent — szinte az aprólékosságig, hogy, nem is említve a Pent. mózesi eredetével járó számos tárgyi nehézségeket, — még azt is kiszámítják, hogy mekkoráknak kellett volna lenniök azon kőtábláknak, melyeken a tíz parancsolat mai terjedelmében a régi betűkkel elférne és úgy találják, hogy azoknak a Sinai hegy meredek lejtőjén való lehozatala közben, Mózesnek, a 80 éves aggastyának nagyon is elkel egy pár régibb szabású apologetának a segítsége.

Mindent összevéve, ma már bátran el lehet mondani, hogy a komoly tudomány a Pent. keletkezésére vonatkozó régi hagyományos nézetet teljesen elejtette, belátván különösen azt is, hogy a Pent. nem fogadható el egy szerzőtől származó egységes szerkezetű műnek. — Mózesre nézve a kérdés ma már csak úgy formulázható, hogy van-e — és mily mértékben van Mózesnek a Pent. keletkezésében része!

Ugyanakkor, midőn a tudomány a Pent. egységes szerkezetével együtt Mózesnek szerzőségét is el-

ejtette, belátta azt is — sőt ezt tapasztalhatta is — hogy a pusztá tagadással, bármily nyomós érvekkel támogattatik is az, a régi nézet uralmát meg nem döntheti, hanem a régi nézetnek positiv ítéletével más positiv ítéletet szükséges szembeállítania. — A dolog természetéből folyólag belátta továbbá a kritika azt is, hogy a Pent. eredetének kérdése történeti úton nem oldható meg, hanem csak kritikai úton, hypothesisok felállítása által tehető annak megoldására kísérletek. — Végül a mai kornak tudományos törekvése elég komoly arra is, hogy belássa, miszerint hypothesisokat a levegőbe építeni nem lehet és nem szabad, hanem azok számára szilárd alapot kell keresni. — S ezen szilárd alap viszont a Pent. eredetének kérdésében hol volna természetesebben kereshető, mint magukban a Pent. egyes könyveiben, a hol azokat a mai tudományos kritika, mely a Pent. eredetének kérdésében még mindig a hypothesisok felállításával s azoknak tudományos elméletekké való kifejtésével van elfoglalva, valóban keresi is. — Hogy miként? — arra nézve jelen cikkem érdekében elégségesnek tartom, hogy pár rövid szóval az utolsó félszázadnak Pentateuch-kritikájáról megemlékezzem.

Közös jellemvonása ezen félszázad Pentateuch-kritikájának először is az, hogy felismervén, miszerint a Pent. nem egységes szerkezetű mű, abban több különféle jellemű forrásokat, illetőleg alkotó részeket különböztet meg, melyek között a legfőbbek: az Elohistá okirat, a Jehovista okirat és a Deuteronomium. — A második közös jellemvonás pedig azon ítélet, hogy a Deuteronomium nem a törvénynek ismétlése, a minek az a görög fordítóktól nyert nevében feltűnik, s a mely név oly hosszú időn át a tudománynak csak félrevezetésére szolgált; hanem a Deuter. az ő főrészében, mint tisztán törvénykönyv (5—26-ik fejezet), a történeti keretűl szolgáló s későbbi eredetű bevezető és befejező részek nélkül egészen önálló mű s azonos a Jósias király idejében (623-ban) feltalált törvénykönyvvel (II. Kir. 22. és 23-ik fejezet).

Lényeges eltérés mutatkozik azonban ezen alkotó részek chronologiai rendjének megállapításában s e tekintetben az utolsó félszázad Pentateuch-kritikájában két főstadiumot lehet megkülönböztetni. Az első stádiumban, mely a harminczas évek közepétől a hatvanas évek közepéig terjed, az uralkodó vélemény az, hogy a Pent.-nek legrégebb s eredeti alkotó része az Elohistá okirat, mely ugyanazért alapokiratnak nevezetik, mely főrészében törvénykönyv volt, magában foglalván a 2., 3. és 4-ik könyvnek majd összes törvényeit, nevezetesen pedig a vallásra, a czerimoniális kultusra vonatkozó összes u. n. levitikus törvényeket. — Az Elohistá okirat mellett, mint törvénykönyv mellett a Pentateuchnek legifjabb alkotó része a Deuteronomium.

A második stádiumban, mely a hatvanas évek közepétől — Julius Graf munkájának („Die gesch. Bücher des A. T.“ 186^{3/6}) megjelenésétől — számítható, ez a viszony a Pent.-nek, mint törvénykönyvnek említett két főalkotó részére nézve teljesen megfordít-

tatik, a mennyiben a Deuter. a Pent.-nek legalább mint törvénykönyvnek legrégebb alkotó részeként tekintetik. Ellenben az előbb alapokiratként tekintett Elohistá okirat „Papi Codex“ név alatt jóval a fogás utáni időbe, Esdrás idejébe tétetik. — A viszony a kritikának e két stádiuma között úgy is kifejezhető, hogy míg az első stádiumban a Deuter. a terminus ad quem, — addig a másodikban a terminus a quo; vagyis a Deut. itt úgy szerepel, mint a zsidóknak legelső írott törvénykönyve.

A mennyiben engem jelen cikkemben a Pent. csak mint törvénykönyv érdekel, annyiban nem tartom szükségesnek megemlíteni a kritikának a Jehovista okiratra vonatkozó eltérő ítéletét, mert ezen okirat majd egész terjedelmében csak történeti tartalmú. Épen úgy mellőzhetem annak megemlítését is, hogy a legújabb kritikai felfogás ismer a Deuter. előtt is egy rövidke kis törvénykönyvet, az ú. n. „Szövetség könyvét“ (Exod. 21. 1—23. 15, vagy legföljebb Exod. 20. 22—23. 33). — Mellőzhetem ennek a megemlítését főleg azért, mert a Szövetség könyvében, különösen annak rövidebb alakjában (Exod. 21. 1—23. 15.) a vallásra vonatkozó törvények úgyszólván teljesen hiányoznak; az abban foglalt törvények a pölgári életre vonatkoznak. — Egyébként pedig a Szövetség könyve úgyszólván egészen fel van véve a Deuteronomiumba, a mint erről kiki egyszerű összehasonlítás útján meggyőződhetik.

Ezen krit. nézetek indokolásának ismertetését — ámbár az igen érdekes és tanuságos — jelen cikkem érdeke nem kívánja tőlem s az nagyon messze is vezetne. — Ellenben összefügg jelen cikkemnek érdekével annak megemlítése, hogy ámbár a kritika — mint fentebb már kiemelttem — az általa felállított hypothesisoknak szilárd alapját magukban a Pent. könyveiben keresi s e tekintetben kiváló szerep jut az újkori Pentateuch-kritikában a Deuteronomiumnak, mindamellert szívesen fogad máshonnan, a Pent. könyvein kívül eső körből eredő bizonyítékokat is, melyek különösen ténylegességük által, mint történeti bizonyítékok alkalmasak a tisztán kritikai bizonyítékoknak megerősítésére. Az ily történeti bizonyítékokat természetesen a kritika maga is felkeresi. Kiválóan erős ilyen történeti bizonyítékok meríthetők nevezetesen az ó-szövetségi próféták könyveiből, a mennyiben t. i. azoknak hitelessége általában el van ismerve s a mennyiben másrészt a próféták működése oly szoros szerves összeköttetésben van Izraelnek egész, de különösen vallási életével.

A ki most már a Pentateuch-kritikában azt a kritikai álláspontot foglalja el, melyet fentebb az utolsó félszázad kritikai fejlődésének 2-dik, tehát legújabb stádiumaként pár vonással jellemeztem, arra nézve — egyelőre természetesen csak mint kritikai álláspontjának logikai következménye — a priori áll azon ítélet, hogy az ó-szövetségi próféták írott törvényt, mely a **vallásnak** positiv alapját képezte volna, nem ismertek. Nem ismertek névszerint egészen Jeremiásig, a kinek korába esik Izrael legelső írott törvénykönyvének, t. i. a Deuteronomiumnak

feltalálása, illetőleg az általános kritikai nézet szerint jobban mondva keletkezése s a kinél fordulnak elő legelőször erre a törvénykönyvre vonatkozó nyilatkozatok (Jerem. 3. 1, 8 = Deuter. 24. 1—4; Jerem. 34. 8, 9 = Deuter. 15. 12 k.; Jerem. 28. 9 = Deuter. 18. 21, 22 és Jerem. 17. 21 k.) a szombatnapi törvény említése. S miután engem eddigi tanulmányaim alapján szerzett meggyőződésem szinte ezen kritikai álláspontra vezetett, annyiban részemről is természetes volt „A 6-szövetségi prófétákról írt cikkemben¹⁾ a fentebbi ítéletnek kifejezése.

Ez az ítélet azonban, a mint azt épen az imént mondtam, egyelőre úgy tűnik fel, mint a jellemzett kritikai álláspontra logikai következménye, vagyis mint *petitio principii*, a minek pedig, ha valahol, úgy kivált a kritikában nincs helye. Igaz, hogy az én fentemlített cikkemben ez az ítélet legkevésbé sem tűnhetik fel ilyen *petitio principii*ként, sőt ellenkezőleg ott ezen ítélet a prófétáknak általam jellemzett vallási világnézetéből folyó következményként, tehát a Pentateuch-kritikában elfoglalt kritikai álláspontra nézve valódi történeti bizonyítékként szerepel. De Guggenberger tisztelt lelkész úrnak e b. lapok új évi számában megjelent felszólalása következtében mégis kötelességemnek tartom ezen ítéletnek kissé részletesebb megalapítását az ellenében felhozott idézetekkel szemben is. Azt hiszem nem végeztem felesleges munkát, midőn ebből a czélből, t. i. amaz ítéletnek megalapítására törekedve, ebben az első cikkemben előre bocsátottam a Pentateuch-kritikának rövid jellemzését, itt alkalmat vevén arra is, hogy ezen a téren elfoglalt kritikai állásponatom világosan kifejezzem, melyet „Az 6-szövetségi prófétákról“ írt cikkemben csak a sorok között lehetett olvasni.

Bancsó Antal, theol. tanár.

Római visszaélések.

E cím alatt — sajnos — számtalan sérelmes esetet csoportosíthatunk össze, melyet a róm. kath. klerus lépten nyomon elkövet a mi róvásunkra, — s nem tisztelve a szentesített törvény rendelkezéseit, csorbítva mindenütt jogkörünket, ignorálva protestans egyházunknak őt megillető tekintélyét, következetesen üzi ellenünk immár fékevesztett támadásait. — Illetéktelen elkeresztelések, törvényellenes áttérítések, tiltott reversalisok, jogtalan párbér-adó, kihívó túlkapások, a felekezeti türelmetlenség különféle példái napi renden vannak. Megeléghetünk már a rovást, elég nagy az már; ideje, hogy végre valahára méltó tekintéllyel és határozott energiával követeljük a törvény foruma előtt egyházunk jogkörének respectálását s a sérelmes túlkapások ellen a törvény biztos védelmét. Előbb azonban gyűjtsük egybe a sérelmes adatokat, hogy tisztán lássuk helyzetünket; ismerjük meg teljesen, kivel van dolgunk; tudjuk meg, mi ellen kell a védelmet követelnünk és hol kell elzárunk a rést, hogy azon át az ellen egyrészt kénye kedve szerint be ne bujkáljon, másrészt minket megillető pozíciónkból ki ne szorítson.

A törvény értéke és tekintélye sokat veszít — ha

nincs elegendő ereje, ha a benne foglalt jogainkat csak nagynehezen, vagy épen nem érvényesíthetjük. Például a népiskolai törvény nemcsak hogy jogot ad, de egyszersmind kötelességévé is teszi az egyháznak a kebelébe tartozó, de más felekezet iskoláiba járó gyermekek vallásoktatásáról gondoskodni. Mind annak daczára nem mindenütt sikerül a róm. kath. népiskolákba járó evangélikus gyermekekhez hozzáférnünk, hogy a törvény szerint őket az evang. vallásban oktathassuk; különösen a zárdai iskolák ajtóí rendszerint zárva vannak előttünk. Így van az Besztercebányán is. Itt van a róm. kath. elemi fi-iskola és az apácák vezetése alatt elemi leány-iskola s mindkettő a helybeli róm. kath. parochiatus felügyelete alatt áll. Minden évben az evang. gyermekek névjegyzékének kiadását hivatalból kell bekíválni; de rendszeren csonkán adatik ki. És mennyire megnehezítik a katecheta feladatát, azt csak az tudhatja, a ki maga is tapasztalta. Én tapasztaltam. Az egyház ugyanis engem bizott meg a nevezett róm. kath. elemi iskolákba járó gyermekek vallásitanításával. A fi-iskolából bejelentett gyermekek egyrésze mind-edig nem volt kényszeríthető, hogy a kijelölt evang. vallási órákon megjelenjen; — jár a róm. kath. hittanra. De azoknál is, a kik eljárnak, keserű tapasztalatot szereztem. Ez alkalommal egyik tanítványomnak nézegettem a könyveit s azok között megütődve találtam ilyen címűt is: „Elemi katekismus katolikusok számára.“ Kérdeztem, valjon övé-e a könyv? Igen. Tanúl-e belőle? Igen. Ki tanítja? Nem tudja a nevét, — egy kath. katecheta. Tehát azok is, a kik eljárnak az evang. vallási tanórákra, egyszersmind a róm. kath. vallásban is oktattatnak!

Még rosszabbul áll a dolog a zárdai leány-iskolánál. Onnét soha sem jelentették be az evangélikus gyermekeket. Ez évben az illető szülők határozott kívánságára bejelentett egy, — de azt is csak privát háznál lehet tanítani. Kitudódott azonban, hogy ott még több evang. leánygyermek is van, a kiket be nem jelentettek s a kikhez mind-edig hozzáférni nem lehetett. Ntszt. Moczkovcsák János főesperes úr nem is mulasztotta el nyomban reklamálni az oda járó többi evang. leánygyermek névjegyzékét, hogy azok saját vallásukban taníttassanak; azonban a helybeli plebános felelete csak az volt, hogy az elemi iskola igazgatója annak idejében közölte a kért jegyzékét s neki arról nincsen tudomása, hogy az apácák vezetése alatt álló iskolába több evang. leánygyermek is jár. Így áll a dolog, nem tudni, új felszólalás után jobb lesz-e az eredmény, lesz-e csak némi sikere is?

Ha nem akarják megengedni, hogy iskoláikban a róm. kath. valláson kívül más vallás is taníttassék, ám tegyék, tehetik; de akkor ne fogadjanak iskoláikba más felekezetbeli gyermekeket. Ha pedig befogadják őket, tiszteljék a törvényt s más felekezetnek jogai s kötelességei gyakorlásában az utat el ne zárják; mert a törvénynek farizeusi kijátszása — legalább is erkölcstelenség. Jogainak tiszta tudatában erélyes határozottsággal, nem alázatos kérésekkel, de követelőleg kell fellépnie egyházunknak, a hangsúlyosabb szót meghallják talán panaszainkra eddig sokszor bedugott fülek is. Adná Isten, hogy a papiroson biztosított vallási jogegyenlőség s felekezeti viszonyosság végre valahára valóságban is érvényre jusson!

Vitalis Gyula.

¹⁾ L. „Ev. egyh. és iskola“ 1887. évf. 46., 47. és 48. sz.

BELFÖLD.

Ó-Pazua. 1887. decz. 20-án szentelte fel Belohorszky Gábor bács-szerémi főesperes Ó-Pázua ujonnan renovált 100 éves templomát. Reggeli 8 órakor a harangok érc hangjai hirdették a híveknek: „ez a nap, melyet az Ur rendelt“, s a község apraját-nagyját első ájtatosságra szólítva fel, a legnagyobb áldozatkészséggel tatarozott templomba. Pontban 9 órakor megindult e menet a paplakról a templomba. Templom előtt főesperes antiphonát mondott, mire a gondnok felnyitotta a már zsúfolásig megtelt templomot.

Gretzmacher beskai, Kruttschnitt új-pázuai lelkész s Langhoffer kiszácsi adminisztrátor felváltva végezik az oltári szolgálatot. Majd Urban helyi lelkész a szószékről beszélt s utána főesperes tartotta oltár elől nagy hatást keltett felszentelési beszédét.

Az istentisztelet, melyen a róm. kath. s szerb lelkész, a szolgabírói s járásbírói hivatal tisztviselői, a szomszéd ev. egyházak képviselői s közel 1000 ó-pázuai egyháztag jelen volt, 12 órakor végződött.

Délben díszebéd volt, melyen ugyancsak említett lelkészek, hivatalnokok s többen vettek részt. — Felköszöntökben hiány nem volt. Főesperes a királyra, róm. kath. lelkész a bányakerületi elnökségre, szolgabíró a horvát bánra mondott felköszöntőt stb.

Felemlítendő, hogy a templom renoválása 9000 frtba került s mondhatjuk, hogy alig van hazánkban oly csinnal s ízléssel berendezett ev. templom, mint az ó-pázuai.

Áldoz a mi jó ev. népünk, sokat megtesz Istene dicsősítésére.

A—l.

Bács-szerémi esperességéből. Januárhó 3-án a bács-szerémi esperesség rendkívüli közgyűlést tartott. Esp. ügyelő megnyitván a gyűlést, főesperes jelenti, hogy Steltzer Frigyes kiszácsi lelkész, ki 1886. szept. 2-a óta hivatalától felfüggesztve volt, de miután a 3. forum a visszahelyezést kimondotta, illetőleg megerősítette a két első forum ítéletét, m. é. decz. 30-án Bierbrunner Gusztáv ó-kéri lelkész által hivatalába visszahelyeztetett. Tudomásul vétetik.

A kiszácsi egyház a hozott ítélettel megelégedve nincsen, s már m. é. december havában helyi közgyűlést tartott, melyen 202 egyháztag 1 ellenében, miután az egyház eddig mint panaszos fél tekintetbe nem vétetett, Steltzer Frigyes lelkész elleni panasz benyújtását határozatilag kimondotta. — A jegyzőkönyvi kivonat, valamint a presbyterium által az egyház nevében aláírt panaszlevél az esp. elnökséghez betérjesztve, az esp. közgyűlésen felolvasva, s az új perrendtartás értelmében megválasztott fegyelmi választmányhoz (tagjai: esp. elnökség, Schneeberger János alesp., Kutlik Felix esp. főjegyző, dr. Tessényi Pál orvos, Kolényi Gusztáv gloszáni jegyző, Kovalszky Lajos algymn. igazg.) áttéve lőn.

Ezzel a gyűlés a kiszácsi egyházat s az esp. gyűlést jelen volt 24 presbytert s 93 egyháztagot megnyugtanni vélte. De megnyugvásról szó sincsen. „Nékünk a tiszt. és tek. urak ezzel eleget nem tesznek. Nékünk Steltzert papunkul vissza ne adják, nem kell nekünk stb.“

Az izgatottság nőttön nőtt, mely miután a gyűléstermet elhagyták, kint az utcán tetőfokát érte úgany nyira, hogy egyes lelkészeknek kelle őket türelemre kérni s megnyugtanni.

Szomorú dolgokat beszéltek el a kiszácsiak! Elmondották, hogy decz. 31-én a reggeli imára a nép tömegesen tódult a templomba, úgy hogy a szó valódi értelmében zsúfolásig tömve volt. A mint azonban Steltzer visszahelyezett lelkész a templomba lépett, a nyugtalan s elkeseredett nép ülőhelyéről felkelt s valamennyi ajtón tódult ki a templomból, kiálltva: „Ki Istentől van, jöjjön ki, nekünk ilyen lelkész nem kell.“ A kitódult több mint 250 férfit és asszonyt számláló tömeg sokáig zúgott papja ellen s a legnagyobb elkeseredésben oszlott szét. Ugyanaz történt még nagyobb mérvben újév napján, csak hogy a templom ajtajának kulcslyukát szegekkel verték be.

Így állanak a dolgok Kiszácson.

Hát az esperességben?

Az esperesség több lelkésze egy indítványt nyújtott be az esp. elnökséghez, melynek rövid tartalma a következő: Mult év közepe táján megjelent Steltzer Frigyes kiszácsi lelkésztől a „Pánszlavizmus az alföldön“, mely füzet számos példányban országszerte szétküldetett. Ebben oly sértések és megbotránkozató kifejezések vannak, melyek evang. egyházunkat, a kerületet és tisztviselőit a világ előtt pellengérré állítják s a legszomorúbb színben tüntetik fel. A bányakerület elnökei „pánszlávoknak“, püspök úr „gyöngye elméjünek“, fia „ki a püspöki hivatalt vezeti (?) inpertinensnek“, bács-szerémi főesperes „schwindlernek“, Kiszácson volt nyomozó bizottság tagjai „erkölcsi nyomórékoknak“ nevezetnek stb. Tekintettel mindezekre indítványoztatik: hogy Steltzer Frigyes kiszácsi lelkész perbe fogassék, hivatalától és fizetése 60%-tól felfüggesztessék. A fegyelmi választmányhoz áttétetik.

Ugyancsak oda tétetik a bulkeszi egyház lelkésze s az uj-sóvei egyház tanítója elleni panasza.

Ezek a dolgok kerültek újévi üdvözlétül a bács-szerémi esperesség zöld asztalára.

Boldog, békés újévet kívánt barát — barátoknak, ember — embertársának.

Szegény bács-szerémi esperesség, néked is kijutott az újévi gratulációból! Előre láthatod, hogy bizony 1888 aligha lesz az egység, türelem s béke éve. Huza-vona lesz most is elég, s az újév sem adja meg néked azt, minek hijában a mult s előző években szűkölködtél. Czégér leszesz te most is! Czégérül elsőnek fog ragyogni neved a meghurcoltatás s kiméletlenség próbakövén.

Segíts s könyörülj te jóságos Isten!

K.

A miniszteri jelentés a közoktatás állapotáról 1886/7-ben. — Másodsorban a jelentés a középiskolák állapotáról nyújt bő tájékozást. Így bevezetőleg az új épületekkel ellátott középiskolákat sorolja elő, valamint azokat, melyeknek épületei tágítottak és pedig a költségeket is felsorolja. Nevezetesen új épületeket nyertek: budai középisk. tanárképző intézet gymnasiuma (220,000 frt); a nagy-enyedi Bethlen főtanoda (109,000 frt); a győri gymn. (130,000 frt); budapesti ev. ref. gymn. (155,000 frt); szolnoki gymn. (80,000 frt); a naszódi görög kath. főgymn. (90,698 frt); a dévai áll. főreáliskola (27,000 frt.) Kibővítették a belényesi gör. kath. gymn. épületét (62,000 frt); eperjesi ág. h. ev. (32,800 frt) a mármaros-szigeti ev. ref. (30,000 frt); rima-szombati prot. (12,500 frt); egri kath. (10,500 frt); kaposvári (3500 frt) gymnasiumok és főgymnasiumok épületeit. Érsekújvár (2895 frt) és a nagyszalontai gymn. (2730 frt)

tornacsarnokot kapott. Új építési telkek szereztettek a budapesti VII. kerületi (62,000 frt) és a brassói főreáliskola (9576 frt) számára.

A tankönyvek változtatása intézeteinkben 15—20%-ra emelkedett.

Ezek után következnek:

I. A középiskolákról helyük, jellegük, irányuk, vezetésük, fejlettségük s tannyelvök szerint.

A középiskolák száma nem változott. Összesen van 125 helyen 178 középiskolánk, melyeknek jellege csak keveset változott. A gimnáziumok száma 150, a reáliskoláké 28. A gimnáziumok közt van 88 nyolcosztályú, 39 négyosztályú, 17 hatosztályú, 6 kivételes (fejlődő, ötosztályú váltakozó oszt. intézetek stb.) A reáliskolák közt van 21 teljes, 5 négyosztályú s két kivételes. Az állam rendelkezése alatt áll 10 állami, 18 kir. gimnázium és 19 állami reáliskola, összesen 47 intézet, az államkormány vezetése alatt áll 42 kath., 21 községi, 3 magángimnázium és 6 községi reáliskola, összesen 72 intézet. A rendes osztályok száma volt a gimnáziumban 990, a párhuzamos osztályok száma a gimnáziumokban 54, a reáliskolákban 17. A rendes osztályok száma megszaporodott 6-tal. A párhuzamos osztályok száma évről évre jelentékenyen nő, 2 év előtt csak 53 volt, a múlt tanévben 62, az idén 71. A tanítás nyelvét tekintve 122 iskolában csupán magyarul folyik a tanítás, azonkívül még 38 iskolában főtannyelv a magyar, a segédnyelv pedig leginkább csak az első osztályban van használatban. 18 intézetben nem az egész tanítás folyik magyar nyelven, de ezek közt is 7-ben a magyar mint segédnyelv szerepel. 11 tanintézetben tehát egészen idegen a tannyelv, 7-ben a német, 4-ben a román.

II. A középiskolai tanulókról. A beírottak száma az idén 612-vel nőtt, összesen volt 42,120, 35,749 gimnáziumi és 6371 reáliskolai. A gyarapodás a gimnáziumokban 224, (0.63%), a reáliskolákban 388 (6.49%). A reáliskolai tanulók száma évek óta lassan bár, de folytonosan emelkedik. Két évvel ezelőtt 1000 gymn. tanulóra jutott 147, tavál 168, az idén (azaz 1886—7) 178. A tanév befejezte előtt kimaradt 3006 tanuló, vagyis 1000 közül 71. Az első osztályban elmaradt 1000 közül 106, a többiekből csak 59. A tanévet végezte 39,114 tanuló, a gimnáziumot 33,299, a reáliskolát 5885; a reáliskolákban 364 gyel többen, a gimnáziumokban csak 95-tel többen, mint az előző évben. A végzettek közül 10,987 volt az állam rendelkezése alatt álló intézetekben 16,313 az állam vezetése alatt állókban, azaz 1000 végző tanuló közül járt az első kategóriájú intézetekben 281, a második kategóriába 418 tanuló, összesen 699, 301 megoszlik a felek. intézetekben.

A középiskolai tanulók anyanyelv szerinti megoszlásában csak néhány tized százaléknyi változás történt. A magyar nyelvűek folyton emelkednek. Négy év óta a következő haladás van a számokban: 26,471, 27,130, 27,366, 27,872.

100.000 magyar lakos közül	gimnáziumba jár	385.
" német	" " "	285,
" román	" " "	93,
" tót	" " "	89,
" szerb-horv.	" " "	116,
" ruthén	" " "	34.
	reáliskolába	67 = 152
	"	79 = 341
	"	8 = 101

reáliskolába 5 = 94

" 5 = 121

" 10 = 34

Általában magyarul beszél 37,780 tanuló, az egész tanuló ifjuság 86.40%-a. Ez a szám eléggé feltűnő középiskoláink nemzeti hivatását. Mert míg hazánk 7 millió 66,410 nem magyar anyanyelvű lakósa közül 817,668 beszél magyarul, vagyis 11.60%, addig a középiskolába járó nem magyar anyanyelvűek közül 78.60% beszél magyarul.

A vallási viszonyokat a következő arányszámok tüntetik fel legjobban:

100,000 r. k. lakos közül járt gimnázium	238,	reáliskolába	36
" g. k. " " " "	108,	"	2
" g. kel. " " " "	94,	"	10
" ev. ref. " " " "	243,	"	17
" ág. ev. " " " "	329,	"	59
" unit. " " " "	483,	"	17
" mész. h. " " " "	873,	"	367

Az előmenetelre vonatkozólag a következő számok adnak felvilágosítást:

mindenből jeles	2777	7.10%	tavál	7.50%
" legalább jó	7539	19.30%	"	18.90%
" " elégséges	19746	50.50%	"	49.80%
egy tárgyból elégtelen	3877	9.90%	"	9.70%
két " "	1966	5.0%	"	5.10%
több " "	3209	8.20%	"	8.0%

Figyelemre méltó, hogy a jeles s némileg a jó tanulók száma évről évre fogy. 3 év előtt 1000 tanuló közt 82 jeles volt, 2 éve 80, tavál 75 s az idén csak 71.

VEGYESEK.

— Nyiregyházán f. é. január 8-án lett a főgymnasiumnak új épülete felavatva, mely alkalommal következő imádság lett elmondva:

Tenéked zeng ma buzgó hálaének,
Mény, föld urának, népek Istenének,
Ki ránk áldásod' harmatoztatod;
Im szíveink ma mind feléd dobtogak
Mint hála-öltár ihlettől lobognak,
Hogy ránk e nap ma felvirradhatott!

Im áll a csarnok, múzsák büszke vára,
A zsöngé ifju nemzedék javára,
Hogy lelki tápot, ösztönt nyerjen itt,
Hogy itt tökéletesüljön szív s az elme,
S a szép, a jó igaznak szent szerelme
Vezesse boldogítva lépteit.

Im áll a csarnok! Emberkéz emelte,
Munkája terhét ember váll viselte,
Dús áldozattal ember tervelé:
De ember munka nem vezet sikerre,
Ha, óh atyánk! te nem segítesz erre,
S te nem vezetsz a kívánt cél felé.

S te minket ím a célhoz elvezettél,
Mi általmunk, mi gyámolítónk lettél, —
Miénk a munka, a siker tiéd,
Miénk a szent öröm ma, ám adója
Te vagy, s a buzgó haladás adója
Ajukunkrul ím trónodho' fölsiet.

Im áll a csarnok! Ám hogy fenmaradjon
S belőle áldás gazdagon fakadjon
Kell, hogy felette örökjél tenmagad.
Légy hát magad hiven virasztó öre,
Emeld virágzó fényre, vidd előre,
Borítsd föléje védő szárnyadat!

Óh áld meg, akik itt a bölcselének
Szent kútfejenél vágyva megjelennek,

Hogy lelkük égő szomját ólta itt,
Miként a réten röpke méh a mézet,
Gyűjtsék a hasznos ismeret tetézet
Áldást sugárzó drága kincseit!

Igen, kiket e helyt a jóra, szépre
Tanítani fognak, add az ifju népre

Aldásodat, amely csodát mivel:
Hogy amit itt tanúl, az nem sokára
Hitünk, hazánk és nemzetünk javára
Izes gyümölcsöt hozzon ezrivel.

Áld meg az ifju nemzedék vezérít,
Hisz úgy munkájok drága kincset ér itt

S aranykalászt nevel e szent telek;
Szüléknek földi üdve, szemefénye,

Jövő napoknak büszke szép reménye
Van bizva rájuk, óh hát légy velek!

Add, lelküket hogy szent hevély hevítse,
Főczél gyanánt egy eszme lelkesítse:

Országod, fő-jónk, legfőbb érdekünk;
Hogy amely itt kigyúlad, bő világa

Minden tudásnak, még egy jobb világ: a
Menynyek felé világítson nekünk!

E városunkat, mely mint ifju pálma
A Nyír homokja közt virulva áll ma,

S e múzsafészket, mely megalkotá,¹⁾ —
És amely édes gyermekül fogadta

Azt, bár nem egy bős harcoza vólt miatta,²⁾
Ez egyházat, virágoztasd soká!

S áldásaidnak ami legkövére,
Hazánkra öntsd ki s a király fejére,

Képmásodul kit fölkenél nekünk!
Imánkat hall meg és méltasd kegyedre,

S térjen dicsőség százszor-szent nevedre,
Téged dicsóít hála-énekünk. Amen.

Furbaky József.

— **Selmecz.** Az általános pangás és a bányászat hanyatlása mellett szaporodik körünkben a szegények száma. A helyi áldott működésű nőegylet karácsonyfáját nem kevesebb mint 45 segélyezendő fél vette körül; még pedig 41 gyermek és 4 özvegy. Az elébbiek közül 21-en láttattak el teljes öltözékekkel, a fehérneműtől kezdve, a többiek pedig egyes a szükségnek megfelelő ruhadarabokkal; az özvegyek némi pénzsegéllyel is. Hogy a jobbra árvagyermek örömet fokozták a szíves s bő ellátás mellett a karácsonyfa édességei is, azt talán említenem sem kell?! De ezen nyilvánuló örömmük emelte az adakozók örömet is, a kik szép számmal megjelentek ezen az érező szívet mindig oly meghatóan érintő szép ünnepélyen s meg vagyok győződve, hogy a segélyezettek „éneke s köszönete“ fokozta adakozási jó kedvüket, a mint azt a nem egy szemben felragyogó örömköny bizonyította. Adja Isten! H.

— **A diósgyőri** ev. gyülekezet legközelebb elhatározta, hogy 100 éve fennálló imaháza helyett, mely már nem képes a hívek összességét befogadni, új templomot épít. E végből önmagát önkénytelen megadóztatta s öt éven át minden egyes egyháztag évi ajánlataival gyarapítja a templomépítési alapot. Rövid idő alatt a többnyire szegény munkás nép körében az evangéliumi buzgóság szép

¹⁾ A nyiregyházi evang. gymnasiumot 100,000 forinttal nyiregyháza városa alapította s az 1887-ben elkészült új gymnasiumi épületköltségeihez is mintegy 46,000 forinttal járult.

²⁾ A boldogtalan emlékü patentalis zavarok alatt a patenshez szító rész minden áron ellenzette a gymnasium felállítását, de az autonómiahoz hű rész sok küzdelem után e téren is diadalt aratott.

jeleképpen már is mintegy 2000 frt lett megajánlva s az ajánlás és a munka Isten segítségével csöndesen bár, de folyton halad. Isten megsegélő kegyelme gyullassa áldozatkészségre a híveket és segítse e szent céljuk elérésében.

— **A pozsonyi** evang. egyházban 1887-ben következő népesedési mozgalom volt: **A német gyülekezet** körében: született a városban 106 f., 68 l., összesen 174 gy. Főréven 13 f., 12 l. = 25. gy. Ligetfaluban: 4 f., 7 l. = 11 gy. Konfirmáltatott 55 f., 59 l. = 114 gy. Hirdettetett 86 pár, eskettetett 74. Eltemettetett a városban 111 fin., 100 nön., összesen 211 halott: Főréven 10 fin., 3 nön. = 13 h.; Ligetfaluban 1 fin., 7 nön. = 8 h., összesen 228 h. Úrvacsorához járultak 1527-en. — **A magyar-tót gyülekezetben:** született 34 f., 36 l., összesen 70 gy. Konfirmáltatott 9 f., 3 l., összesen 12 gy. Hirdettetett 19 pár, eskettetett 16. Eltemettetett 35 fin., 28 nön., összesen 63. Úrvacsorához járultak 1018-an.

— **Bohus Pál** miskolczi algymnasium segédtanára főtiszt. Czékus István püspök úr oldalához segédlelkészül szenteltetett föl s helyére Miskolcra Hronyecz József hitjelőlt lett meghíva.

— **Helyreigazítás.** Lapunk 2-ik számának apró hírei között napi lapok nyomán mi is férjhez adtuk ntszt. Sárkány Sámuel Ilonka leányát Riecsanszky Endre fiatal testvérünkhöz. Sajnálatos, hogy a hírt mint korait visszavonnunk, mert hát csak jegyesek még; de így is fogadják e helyütt úgy az örömszülők, mint kedves gyermekeik hő üdvkivánatainkat. Ebből azonban a szerkesztőségre az a tanulság, hogy még sem jó indulni a napilapok hírei után; testvéreinkre pedig, hogy akár örvendetes, akár gyászos esemény forduljon elő családjaikban, szíveskedjenek azt velünk közölni, hadd örüljön vagy sirjon a nagy család a kis családdal.

PÁLYÁZAT.

A győri ágost. hitv. evang. gyülekezetben a kántori állásra pályázat hirdettetik.

Teendők: az isteni tiszteleteknél orgonálás és éneklés; temetéseknel éneklés; énektanítás heti 10 órában.

Javadalom: 650 frt. évi fizetés, negyedévenként előre; a templom udvarban jó lakás; temetésekért a szokásos stola.

A próbára meghívottaknak az úti költség megtérítettetik.

Az állás April 15-én elfoglalandó.

A felszerelt folyamodványok Február 29-ig alulírotthoz küldendők.

Győr, 1888. Január 12-én.

Dr. Beliczag Elek,
iskolai felügyelő.

Jeles művek árleszállítása.

Nt. HÓRK JÓZSEF ev. coll. theol. r. tanár úrtól átvettem

LITURGIKA

vagyis az istenitisztelet elmélete.

(Egyházi szertartásban.)

A nt. prot. lelkész urak szíves figyelmébe ajánlva, Eperjes 1882. (314. IV. lap szöveg; 32 lap zenemelléklettel) című művének utolsó példányait és ennek árát 2 frt. 50 król 1 frt 50 kr-ra szállítottam le.

Együttal ajánlom következő, kiadásban megjelent, árban leszállított műveket:

Vandrak A. Lélektan	III. kiad. 90 kr. helyett 45 kr.
" Tiszta logika	II. " 84 " " 42 "
" Bölcsészeti erkölcs. II. " 84 " " 42 "	
" Bölcséleti jogtan (Észjog) " 1 frt. " 50 "	
Hazslínszky Fr. „Éjszaki Magyarhon viránya“ 1 frt. " 70 "	

Miután különösen a „Liturgika“-ból csak csekély számú példány felett rendelkezem, kérem mielőbbi megrendeléseivel szerencsésíteni.

Eperjes, 1887. Deczember hava.

RÉVAI SAMU, könyvkereskedés.